

Konjunkturläget hösten 2018

Av: Thomas Waldmann, redovisningschef, avdelningen för ekonomi och styrning SLF

Konjunkturen i Sverige är mycket stark och förväntas nå sin topp i år. BNP i världen beräknas öka med kraftiga 3,8 procent i år och nästan lika mycket nästa år.

Läget i världen är samtidigt osäkert och utvecklingen kan ta olika riktningar. Brexit kan komma att påverka den ekonomiska utvecklingen, liksom USA:s handelspolitik och oron kring Italiens offentliga finanser. Sverige har haft många år med stark ekonomisk tillväxt och ligger före EU i konjunkturcykeln. Här är högkonjunkturen påtaglig, och arbetskraftsbristen stor, främst inom offentlig sektor. Bristen på arbetskraft och minskade investeringar kommer göra att högkonjunkturen mattas av nästa år.

Orosmoln i kommunernas ekonomi

Trots de starka ekonomiska resultaten har det finansiella sparandet i kommunerna varit negativt. Det innebär att kommunerna har använt mer pengar än de har fått in, på grund av den höga investeringstakten, som år 2020 beräknas vara dubbelt så hög som den var 2008. Det har också lett till att kommunernas lån har ökat med 26 procent sedan 2012. De närmaste åren väntas också en betydligt svagare ökning av skatteunderlaget beroendet på att arbetade timmar utvecklas mindre gynnsamt då konjunkturen mattas.

Stora rekryteringsutmaningar

Det höga demografiska trycket kommer främst från att antalet barn, unga och äldre ökar snabbt, samtidigt som andelen i arbetsför ålder ökar betydligt långsammare. Det sker samtidigt som en stor grupp läkare, sjuksköterskor och annan vårdpersonal nyligen har gått i pension. Detta bidrar till hög belastning i sjukvården, som en större andel unga nyanställda ska hantera. Inom kommunerna syns det främst när det gäller bristen på pedagogisk personal, samhällsbyggnadsteknisk personal och socialsekreterare.

Totalt sett kommer rekryteringsutmaningen att växa. Skulle kostnaderna och antalet anställda fortsätta öka i samma takt som nu, det vill säga snabbare än de demografiska behoven, skulle hela nettoökningen av arbetskraften fram till 2025 behöva gå till kommunsektorns verksamheter. Det är inte ett realistiskt scenario menar SKL.

I SKL:s rekryteringsrapport 2018 Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden beräknas välfärdssektorn (inklusive privata utförare) behöva knappt 200 000 fler anställda 2026 jämfört med 2016. Dessutom behöver man ersätta drygt 300 000 personer som går i pension. Behoven ökar snabbast inom äldreomsorgen och gymnasieskolan. Rekryteringsrapporten visar hur rekryteringsbehovet skulle minska om tekniken utnyttjas bättre, om fler går från deltid till heltid och om arbetslivet förlängs. Rekryteringsbehoven inom välfärdssektorn påverkar också hur stor konkurrensen kommer att vara om arbetskraften på hela arbetsmarknaden. SCB har en liknande bild av behoven, enligt Trender och prognoser 2017 beräknas antalet anställda inom offentliga tjänster öka med 400 000 personer fram till år 2035.

För att lyckas med de omställningar som måste göras krävs enligt SKL:

- Bättre utnyttjande av teknikens möjligheter.
- Ökad samverkan. Samverkan måste öka mellan kommuner och mellan landsting och regioner.

- Statlig styrning utifrån lokala behov. De senaste åren har inneburit en kraftig ökning av de riktade, detaljreglerande statsbidragen, medan de generella har minskat som andel av de totala statsbidragen. Det har medfört ökad ineffektivitet och har gjort det svårare att styra, utveckla och förändra verksamheterna. Den statliga styrningen behöver i betydligt högre grad utgå från de lokala behoven för att nå önskad effekt.
- Rekryteringsstrategier för välfärdsjobben. Arbetet med strategierna – exempelvis att förlänga och vidareutveckla arbetslivet, se heltidsarbete som norm och att använda kompetens på ett smartare sätt – kommer att fortsätta bidra till att utveckla välfärden.

Åtgärder för fortsatt god ekonomisk hushållning

Under de senaste tio åren har Sveriges kommuner haft en genomsnittlig resultatnivå som med god marginal överstigit den nivå som säkerställer en god ekonomisk hushållning. Det sammantagna resultatet ligger på 3 procent som andel av skatter och statsbidrag för de senaste tio åren. Enligt SKL:s bedömningar förväntas resultatnivån i kommunsektorn minska de kommande åren. Orsaken är att intäkterna inte längre kommer att fortsätta öka medan kostnadsmassan fortsätter att växa om än i lugnare takt än de senaste åren. Kostnaderna i kommunsektorn ökade med 4 procent under 2017, vilket var en betydligt lägre ökning än 2016.

För att behålla en långsiktigt god ekonomi i kommunerna behöver sektorn effektivisera sin verksamhet, bromsa kostnadsutvecklingen och/eller höja skatten. Dessutom behöver antalet arbetade timmar i landet öka så att skatteintäkterna förbättras. Detta behövs även om staten kommer att skjuta till betydande belopp till kommunsektorn de närmaste åren. Effektiviseringar, bland annat med hjälp av digitalisering av välfärdstjänster, måste till för att klara verksamheten och målen för god ekonomisk hushållning.

Även Helsingborg påverkas

SKL:s prognos med en allt mer ansträngd samhällsekonomi återspeglas även i Helsingborg. Kommunen har visserligen ett relativt gynnsamt ekonomiskt utgångsläge men kommer trots det att påverkas mycket påtagligt.

Investeringsplanen för de kommande sju åren visar att vi behöver göra omfattande investeringar för att möta den växande befolkningens behov. Planen innehåller investeringar för 6,3 miljarder under åren 2019 till 2025 där en mycket stor del beror på Helsingborgs snabba befolkningstillväxt och den förändrade demografiska mixen. Den aktuella likviditetsprognosen visar på ett upplåningsbehov på 1,8 miljarder vid utgången av år 2025 att jämföra med dagens nettolåneskuld på 0,2 miljarder.

Helsingborg behöver rusta sig för tuffare tider och planera sin verksamhet på ett sätt som ställer ännu större krav att göra rätt saker och göra det på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Det behövs för att vi på sikt ska kunna upprätthålla välfärden, behålla en god ekonomi och arbeta vidare mot stadens vision.